

POSTANOWIENIE

Dnia 27 sierpnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba

w sprawie z powództwa M. N.

przeciwko A. Ś. i P. S.

o zapłatę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 27 sierpnia 2020 r.,

na skutek skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 31 maja 2019 r., sygn. akt I ACa (...),

1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

**2) zasądza od powódki na rzecz pozwanych kwoty po 2717
(dwa tysiące siedemset siedemnaście) złotych na rzecz każdej
z nich tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 31 maja 2019 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację powódki M. N. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 13 listopada 2018 r. w sprawie przeciwko A. Ś. i P. S. o zachówek. Sąd Apelacyjny podzielił wnioski Sądu pierwszej instancji, że żądanie zasądzenia zachowku po A. T. jest przedawnione, a rozdysponowanie przez spadkodawców majątku na rzecz wnuków (w tym córki powódki), z wyłączeniem trojga dzieci (w tym powódki), a także zerwanie przez powódkę więzi rodzinnej z rodzicami za ich życia i nie udzielenie im opieki, pomocy i wsparcia, zwłaszcza gdy byli już zaawansowani wiekowo i schorowani,

uzasadniają oddalenie powództwa o świadczenie z tytułu zachowku jako sprzecznego z zasadami współżycia społecznego.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez powódkę. Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powołała się ona na występowanie w sprawie zagadnienia, czy stosowanie art. 5 k.c. w sprawach dotyczących zachowku może opierać się jedynie na okolicznościach istniejących pomiędzy zobowiązanym i uprawnionym z tytułu zachowku, czy także między uprawnionym z tytułu zachowku i spadkodawcą.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwane wniosły o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżących, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

Treść skargi kasacyjnej powódki nie wskazuje wprost żadnej z przesłanek wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Z perspektywy argumentacji zawartej w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania można jednak przyjąć, że skarżąca upatruje w sprawie wystąpienia istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), sprowadzającego się do odpowiedzi

na pytanie o zakres okoliczności, które mogą leżeć u podstaw stosowania art. 5 k.c. w sprawach o zachówek.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa. Zagadnienie ma cechować się istotnością, czyli być doniosłe z uwagi na rangę zawierającego się w nim problemu prawnego oraz jego znaczenie wykraczające poza potrzeby rozstrzygnięcia sprawy, w której wniesiono skargę. Nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz.11, z dnia 11 stycznia 2002r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 23 listopada 2010 r., II CSK 344/10, niepubl., z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, niepubl., z dnia 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13, niepubl., i z dnia 30 kwietnia 2015 r., V CSK 598/14, niepubl.).

Na tle argumentacji zawartej w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie można stwierdzić, by w sprawie doszło do spełnienia przesłanki istotnego zagadnienia prawnego w zakresie wskazywanym przez skarżącą. Konstrukcja nadużycia prawa podmiotowego, ujęta w art. 5 k.c., opiera się na klauzuli generalnej zasad współżycia społecznego. Z istoty rzeczy zawiera więc w sobie silny pierwiastek ocenny, wymagając każdorazowo odniesienia się do konkretnych okoliczności danej sprawy i stwierdzenia, czy względy aksjologiczne nie przemawiają na ich tle za uznaniem wykonywania prawa podmiotowego za jego nadużycie. W konsekwencji, problemy występujące na tle art. 5 k.c. mają w przeważającej mierze charakter sytuacyjny, nie zaś abstrakcyjny i ogólny - jak wymaga tego przesłanka istotnego zagadnienia prawnego w opisanym wyżej rozumieniu. Dotyczy to także pytania o zakres okoliczności, które mogą zostać wzięte pod uwagę przy stosowaniu art. 5 k.c. w sprawie o zachówek. Kwestia ta ma

z istoty charakter silnie kazuistyczny i w każdym wypadku zależy od decyzji sądu, podejmowanej na tle konkretnych okoliczności faktycznych sprawy.

Bogactwo stanów faktycznych, implikujące niuansowanie oceny prawnej w zakresie możliwości kwalifikowania postępowania uprawnionego do zachowku, jako nadużycia prawa podmiotowego, w tego rodzaju sprawach przez sądy powszechne, nie stanowi problemu prawnego powstałego na tle konkretnych przepisów prawa, których rozstrzygnięcie niezbędne dla sprawy, stwarza realne i poważne trudności, przekraczające poziom występujący zwykle w przypadku każdego procesu decyzyjnego sądu orzekającego w konkretnej sprawie. W konsekwencji stosowanie klauzuli generalnej z art. 5 k.c. pozostaje domeną sądów *meriti*, a Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym, mógłby zakwestionować oceny tych sądów, gdyby były rażąco błędne i krzywdzące. Z tych powodów nie można przyjąć, by w sprawie doszło do spełnienia przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Ponadto w orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie dokonywano już wykładni art. 5 k.c. w kontekście możliwości odmowy uznania roszczeń o zachówek. Dominuje pogląd, że zastosowanie art. 5 k.c. nie jest wykluczone także do spadkowych praw podmiotowych. Ocena sądu czy żądanie zapłaty sumy odpowiadającej wysokości zachowku stanowi nadużycie prawa nie powinna pomijać, że prawa osoby uprawnionej do zachowku służą urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma wobec swoich najbliższych. Pozbawienie osoby uprawnionej zachowku na mocy art. 5 k.c. może nastąpić jedynie w sytuacjach wyjątkowych, a zatem również nie objętych treścią art. 928 i 1008 k.c.; możliwe jest to również z powodu sprzecznego z zasadami współżycia społecznego zachowania uprawnionego w stosunku do spadkodawcy, jak również w stosunku do zobowiązanego do wypłaty zachowku (por. m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 1981 r., III CZP 18/81, OSNCP 1982, nr 4, poz. 48 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2001 r., IV CKN 250/00, niepubl., z dnia 7 kwietnia 2004 r., IV CK 215/03, Państwo i Prawo 2005, nr 6, str. 116, z dnia 16 czerwca 2016 r., V CSK 625/15, OSNC 2017, nr 4, poz. 45

oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2012 r., I CSK 75/12, Glosa 2013, nr 2, str. 82).

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany jest brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015, poz. 1800 ze zm.) na rzecz każdej z pozwanych, mając na względzie istniejące między nimi współuczestnictwo formalne.

jw